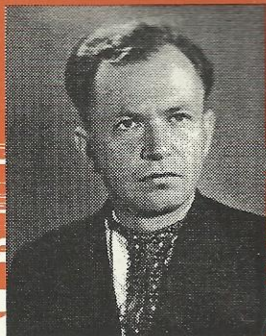
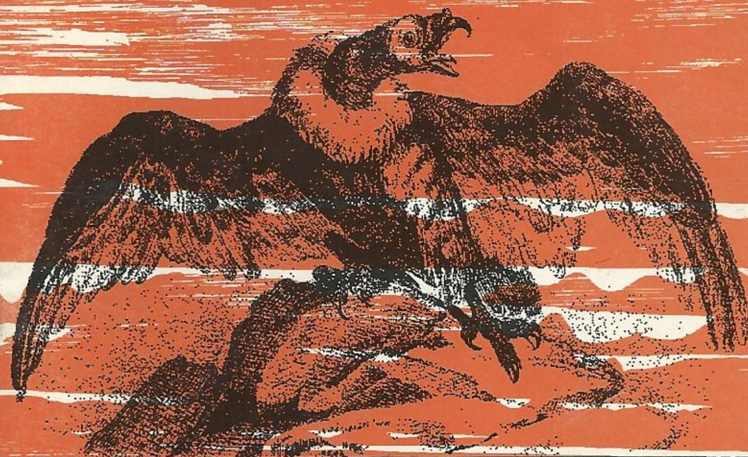

"...приймаймо твори Ярослава Дикого,
уродженця з прильвівського села Миколаєва,
як правдиві, карбовані болем і стражданнями
свідчення людини, причетного своїми ділами,
своєю любов'ю і вірою
до нашого сьогоднішнього оновлення..."
Микола Петренко

Ярослав Дикий

ДЖЕЗКАЗГАН

Ярослав Дикий

ДЖЕЗКАЗГАН

*

Поезії

Львів
КАМЕНЯР
1998

ББК 84УКР
Д45

Літературно-художнє видання

Дикий Ярослав
ДЖЕЗКАЗГАН
Поезії

Редактор *М. Петренко*
Художній редактор *Л. Прийма*
Технічний редактор *В. Франчук*
Коректор *Є. Русин*

Здано на складання 15.01.97. Підписано до друку 09.01.98.
Формат 70х90 1/32. Папір офсетн. № 1. Гарнітура Таймс.
Офсетний друк. Умов.друк.арк. 2,34. Умов. фарбовідб. 2,56.
Тираж 1500 пр. Обл.-вид. арк. 2,22. Замовлення №27.
Видавництво "Каменяр". 290000 Львів, МСП, Підвальна, 3.
Віддруковано з готових діапозитивів
в навчально-виробничих майстернях
Львівського поліграфічного технікуму.
290004 Львів, Винниченка, 12.

Дикий Я.

Д45 Джезказган: Поезії / Вступ. слово М.Є.Петренка. — Львів: Каменяр, 1998. — 64 с.

ISBN 966-7255-36-0

До книги ввійшли поезії одного із учасників українських визвольних змагань післявоєнного часу. Написані сорок-п'ятдесят років тому, вони стали своєрідним документом часу.

Д $\frac{4702640202-005}{98}$ Без оголошення ББК 84УКР

ISBN 966-7255-36-0

ЕТАПИ БОЛЮ І НЕСКОРИМОСТІ

Ці три уже пожовклі загальні зошити, густо списані нерівним почерком, справедливо можна віднести до ліричних свідчень одного із найтрагічніших періодів нашої історії — жахного повоєнного періоду боротьби з московським окупаційним режимом, сповненого високих злетів любові і самопожертви, як і розгулу державного компартійного розбою, понівечених доль, розлучених сімей, безкінечних невільничих етапів на холодні сибірські землі.

Ярослав Дикий пройшов цими етапами від початку до кінця — і закарбував це все у своїх віршах. Участь у підпільному русі в середовищі студентської молоді, арешт і виснажливе слідство, тюрма і один із найсуворіших невільничих таборів у Джезказгані, після звільнення з нього ще кілька років на поселенні в далекосхідному містечку, куди були вивезені Ярославові батьки на заслання.

Тож у цих віршованих зошитах чітко проглядають-ся саме ці основні етапи вділеного багатьом із Ярославового покоління тернового шляху: боротьба на сплюндрованій кагебістами рідній землі, страждання народу, тюрми і табори, віра в неминучий розпад імперії, віра в мирне життя на одухотвореній веснами вільній прабатьківській землі.

Дозволю собі навести кілька цитат із віршів різних етапів Ярославового шляху:

Сміється, шаліє, гримить хуртовина,
А в вітрянім реві прозябла людина,
На плечах півпусто звисає торбина —
То мати стара у тюрму йде, до сина.

Таких віршів у поетичному доробку Я. Дикого більше, а подібних матерів та батьків, осиротілих родин — то й взагалі не злічити.

Далі у юнацькій долі талановитого поета, чий поетичний дар так і лишився належно не огранений, — страшний Джезказган.

О, хто провів життя в стражданнях,
В голодних злиднях, в чужині,
Хто раптом посивів зарання —
Той пам'ята жорстокі дні,
Що наші чола розорали...

Та попри все — нескоримість, хай часом і траплялися хвилі розпуки, напливав біль і жаль, — та віра в торжество правди і справедливості потроювала сили, наказувала триматися, готувати себе до нового життя, яким би далеким воно не видавалося в ті часи.

За це в нагороду — страждання, неволя
І віра, в якій живемо, —
Що скоро прокинеться приспана воля
І щезне прокляте ярмо.

Нагадаю, що ці вірші писалися сорок-п'ятдесят років тому, писалися людиною, яка лишень мріяла про можливу поетичну долю, але долю борця за прийдешню соборність України брала на свої плечі безоглядно. Тож пробачаймо авторові певну художню недовершеність, важке ширяння в поетичних обширах — приймаймо твори Ярослава Дикого, уродженця з прильвівського села Миколаєва, як правдиві, карбовані болем і стражданнями свідчення людини, причетного своїми ділами, своєю любов'ю і вірою до нашого сьогоднішнього оновлення, проникнімося надією автора в справді щасливе майбутнє рідного краю, — надією, плеканою в тюрмах і таборах, незрадно пронесеною крізь усе життя, переданою дітям і внукам, які хотіли б разом із автором бачити цю поетичну збірочку надрукованою — як символ і свідчення великої і страшної доби.

Микола ПЕТРЕНКО, письменник

КНИГА ЖИТТЯ

Життя моє — летиш ти так шалено,
Немов розбурханий буран,
І все несеш: страждання незборенні,
І смутку спомин. Пута. Джезказган.

МАЗЕПИНКА

Українська. Вірна волі
В бою, в місті і на полі,
Чи у лісі, чи пралісі,
Чи у промені на крісі —
Мазепинка.

Непокірна, неслухняна,
Ворогами добре знана,
Через тюрми, через ґрати
Із кайданів визволяти —
Мазепинка.

У вогнях-пожарах сяєш,
Страх сатрапам наганяєш,
Нас проводиш за собою
Чи до праці, чи до бою —
Мазепинка.

ОСИРОТІЛИЙ ХЛОПЧАК

Він бавивсь тоді у саду з хлопчаками,
Як раптом озвалися крики жахні.
Настрашивсь, затих між густими кущами,
Дивився на хату в страшному вогні.
Чого в метушні там незнанії люди?
Хто криком розпуки-ридання кричав?
Він бачив, як маму забрали іуди,
А батько незрушно край тину лежав.
З грудей — (було видно при світлі пожару,
Що хату довкола кільцем обгорнув), —
Пролилася кров — за яку-то покару —
Чи батько повік хліборобом не був?
А потім затихло, лиш дим кружелявся
І поглядом вовчим виблискував жар...
Він виліз із сховку, від плачу здригався,
Він тупо дивився на грізний пожар.
Без батька, без мами, один-наодинці
Стояв на руїні безвісний хлопчак.
Поглянув у темінь, де зникли чужинці,
І люто підніс свій маленький кулак.

* * *

Ридає над смутком хаток помарнілих,
Ридає в сльозах Україна:
Забрали у неньки єдину дитину,
Там батька немає, там брата,
Там з праці лишилась болюча руїна.

І ходять у парі жебрацтво і клопіт,
Нестатки, важка тяганина,
Рабунки відкриті і скриті пітьмою.
І смерть провіща щогодини
Кривавий врожай під косою.

Манджають обдерті солдати сваволі —
Найманці, підлеглі і блазні Росії.
І глоджуть капусту, питають за салом,
А там одягнулись в спідниці героїв
Гіркі дипломати — сильні добродії.

Наповнена чаша отрути доволі,
Лиш жалко отих, що в кривавому полі
Намарно лягли у кривавому бою.
То віддані краю незломані люди, —
Сини України. То справжні герої.

СИРОТИ

Згарище чорне. Вітер шугає,
Наче примари, стирчать комини.
Зграя воронння з шумом злітає.
Що ж то шукають між приску вони?

Там — почорнілий пліт обгорілий,
Наче той сторож, що вхід сторожить.
Скулившись вдвоє, хлопчак задубілий,
А біля нього сестричка сидить.

Плаче бідненька, батька немає:
Десь він загинув в жорстокім бою.
А де ж матуся? Чом не вертає?
Що їй шукати в чужому краю?

Маму заорали кати на світанні,
Як страхітливі палали вогні.
Хвилі страшної хрипле ридання
Ні, не забути ніколи. О ні!

Хлопчик не плаче і не благає,
Мов скам'янілий, на попіл глядить.
Вітер лахміття рве-роздирає,
Гидко, сп'яніло, лукаво лестить.

Встаньмо, сестричко, в пору криваву!
Встали. Побравшись за руки, пішли...
Хто буде знати славу й неславу,
Що вони в світі жорстокім знайшли?

А на руїні, мов поторочі,
Лиш димарі в чорне небо вп'ялись,
Лиш скрикне сич знавіснілої ночі,
Щоб нагадати, що сталось колись.

СТАРЦІ

На краю місточка хатина убога,
Схилилася боком старечим до землі,
Занедбані стіни чорніють вугляно,
Сльозами умились віконця малі.

А в хаті тій холод, а в хаті тій голод,
Крізь шибки побиті вітрище скулить,
І тиха нудота, неначе господар,
Неначе відвічний властитель, сидить.

Дід сивобородий з печі визирає,
А баба вуглянки в печі роздува,
А сльози в обох них були і — немає,
Мовчання не крають утіхи слова.

Кому ж їх утішить в старечій недолі?
Були ж, так, були в них соколи-сини.
Була в них надія і прагнення волі...
Тепер в темнім гробі зариті вони.

Війна-кривавиця усіх трьох їх забрала,
І плачуть щоднини убогі старці,
А хата, мов пустка, могилою стала,
Де тихо конають живі ще мерці.

Не раз — недоспавши, не з'ївши досита
Волік він буденний, важкий той тягар,
Щоб хоч поколінню, хоч внукам маленьким
Краплину полегші віддати у дар...

І все так життя проминуло у мріях,
І все так життя — певно, не маючи долі...
А старість — не в тихій давній тій надії,
Злетіла в сибірській, жорстокій неволі.

Тепер він приплентавсь вмирати додому,
Щоб хоч свої кості в землі тій зложити,
З якої родився, де піт проливав свій,
В якій не прийшлося спокійно прожити.

* * *

З кийочком з берези, в старечій знемозі,
На плечах покрита латками торбина —
По мокрій, розкислій осінній дорозі
Ступає, зігнувшись, в лахмітті людина.

Промокла, трясеться в лихій хуртовині...
Куди ж то в негоду вона шкутильгає?
Чому не спочине у теплій хатині,
Зболілого тіла теплом не розрає?

А де ж їй спочити? Немічній бабусі —
Нічого, нікого у неї немає.
Одна-одинока в лихій завірюсі
По світу жорстокім самітно блукає.

Не знала, що дійде сирітської долі,
Що навіть нікому буде поховати,
Як так десь загине у рідній неволі...
Та ще не хотіла б в дорозі конати.

Хотіла б, нещасна, дійти до могили,
Омити востаннє гіркими сльозами
Ту землю, де сина її схоронили,
Підсипать земельки своїми руками.

Далека дорога, реве хуртовина,
Застигають груди важкі, ледяні.
Чи дійде старенька до рідного сина,
Що впав за Вкраїну в жертовній борні?..

* * *

Чорна грудка — кров засохла
На траві. Трава весняна,
Тут життя погибло людське! —
Жертва злобности незнана...

Може, то юнак русявий,
Що плекав жагучі мрії.
Може, то сирітка вбога,
Що лишень жила в надії.

Може, то вдова нещасна,
Що малі лишила діти...
— Хто та жертва? Хто, незнана?
Світе лютий! Лютий світе!

Хто посмів життя забрати?
Де ж ти, гаде? Де ж ти, кате?
Хто тобі таке дав право:
Неповинних мордувати?!

* * *

Сміється, шаліє, гримить хуртовина,
А в вітрянім реві прозябла людина,
На плечах півпусто звисає торбина —
То мати стара у тюрму йде, до сина.

Далеко те місто. Не слухають ноги,
Здубілі, не чують твердої дороги.
На ховзькій ледянці вдержатись незмога,
І пада старенька в сніжняні пологи.

Сніг очі засипав. Лежить, замерзає,
Підвестися сили матуся не має,
По щоці гаряча сльозина блукає:
Глибоким зітханням пощади благає.

О ні, не замерзти отут, в хуртовині, —
Там син дожидає в тюремній твердині.
Добратись, добратись до нього ще нині,
Хоч хліба подати єдиній дитині.

І мати підвелась. І далі рушає,
А вітер так люто страхом завиває.
Та ні, вже нічого її не лякає,
Старими ногами до сина ступає.

ЖЕБРАК

Сидить він під муром. Обірвані шмати:
Ні жінки, ні брата, ні хліба, ні хати —
Незнаний каліка. Скривився від болю —
Війна кровожадна розшарпала долю.

Ідуть-проходжають юрмою прохожі,
Їх лиця пихаті, спокоєм погожі.
Хто кине копійку, а хто лиш погляне,
А інший дивитись туди і не стане.

Кому що до нього — і біль, і розпука,
Загублені діти, з сім'єю розлука.
Юрбою прохожі нестримним походом,
Життя йде буденним існуючим ходом.

А він пала горем, не може глядіти —
Немов у тумані і жінка, і діти,
Пожари і дим понад Бугом-рікою...
Отам і сидить із пустою рукою.

ЮРОДИВИЙ

— Ха-ха! — і реготом лунає.
— Беріть мене, беріть, я тут!
Ви все забрали в нашім краї,
Чого вам мало? Може, пут?

І сміх міняється риданням:
— Мій сину, мій коханий рай!
Куди не глянь — одні страждання,
Не клич, змій-іроде, стривай!

А потім тільки вітер гірко
Волосся в очі ковдурить,
А в тих очах незгасна зірка
Туманним відбитком блищить.

Лахміття дране та убоге,
З сорочки пірвані рубці.
Немов земля, чорніють ноги,
Засохла крівця на лиці.

Зірвавсь. Погнався у розриви...
І знов риданнями кричить,
І знов сміється юродиво —
Очима злісними блищить.

БІЛЯ СВІЖОЇ ПАМ'ЯТІ

Там, під хрестом, страждальна мати.
Немає сліз, щоб заридати.
Лиш губи стиснені від болю,
І вітру свист ген-ген по полю...

Там, під хрестом, страждальна мати.
О, скільки сил, щоб так страждати!
Лишився хрест — немає сина.
Лиш тільки сіра глина...

І вже на небо вийшли зорі.
І злючо сич голосить в борі,—
Вона ж продовжує стояти —
Там, під хрестом... Страждальна мати.

НАД РУЇНОЮ

Стиснені груди, жалем закуті,
Тут була праця батьківських літ,
Тут ще дідівський довгим потоком
Лився мужицький скорблений піт...

Тут були хвилі легкі, щасливі,
Скромні бажання життя селянина.
Тут в тихій пісні коханням дівчини
Про волю співала моя Україна.

Тут пам'яталось лихо татарське,
Мозольно-кровавий панщизняний гніт —
І породилась дума повстанська,
Що з кобзарями летіла у світ.

Може, роками, може, віками,
Хтозна вже скільки надій процвіло.
Нині — руїни виснуть над нами,
Розповідають про те, що було.

Тиснуться сльози — іскри жагучі,
З болю здубілий затиснувсь кулак.
Ні! Не загине в битвах і в бурі
Батьківський спадок — і буде лиш так!

Виросте з попелу зелен-весною,
Знову життя забуяє, щоб жить,
Щоб Україна новою добою
Сміла дерзати, творить і любить.

ЗАБУТА МОГИЛА

А там, де береза схилилась додолу
І ніжними віттями плаче,
Могила чорніє. Забута. Незнана.
Лиш хто ту могилу побачить?

Чому позабули травицю підправить,
Посипать пісочком стежину?
Хто ти, що лежиш там? За що ти убитий?
О, чий ти, знедолений сину?

Десь, може, ридає матуся старенька
Розпуки гіркими сльозами,
А може, дружина з малими дітками
На тебе чекають роками.

А може, голодний знесилений батько,
Що сина зростив у надії,
Сьогодні зітхає десь там, за Уралом,
Де крутять страшні сніговії.

Не каже могила, береза журбою
Задумливі віти схиляє.
Неначе благає за юність убиту,
У Бога про милість благає.

* * *

Виє вітер, завірюха
Заміта снігами,
А там мати на дорозі
З трьома діточками.

Від хатини до хатини
Хліба попросити,
Щоби з голоду не вмерти,
Зиму пережити.

Сорок сьомий рік голодний
Змучив Україну, —
Немов хотів її, сердегу,
Кинуть в домовину.

НА СИНОВІЙ МОГИЛІ

Сивий дід припав до гробу,
Тихо шепче молитви:
— Спи, мій сину, в супокою,
Скоро буду я з тобою.
В шлях один підемо ми.

Я, знеможений роками, —
Все життя пропрацював,
У стражданні, у недолі,
Я не знав ясної волі,
За яку життя ти склав.

Я старий, у бій не стану,
Щоб за тебе відплатить.
Та стають полки до бою,
І вже скоро над тобою
Волі стяг замайорить.

Сивий дід припав до гробу...
Перехожий надійшов
Та, діткнувшись неживого,
Діда він пізнав старого,
Що до сина йшов вмирати,
Що помер за рідну кров.

1947

* * *

Як її забирали одну-одиноку —
Сини десь далеко, а може, в могилі —
Нікого не було. Самітній старенькій
Опертися кату несила.

Прощалась сльозами гіркими із краєм,
Де піт полишила у скибах і долю.
Дивилась востаннє на небо Вкраїни,
А груди стискалися з болю.

Повезли. І більше вона не ридала,
Не стала просити в нікого пощади.
Морив її голод, давила розпука,
Морозили тіло вітри-снігопади.

Страждала в багнюках тайожних Сибіру,
І сохли щоднини натруджені руки,
Кістками стирчали, пожовкли восково —
Та мовчки терпіла всі кривди і муки.

Лише як вмирала, звернулися очі
На захід — туди, на Вкраїну,
Сказала: "Карайте, сини, їх
За все — за знущання, за край, за руїну!.."

УКРАЇНСЬКА ГОЛГОФА

Вже сутінки повзуть скрадливо.
Кінець життя — важка холодна днина.
Іде, зігнувшись, на Голгофу
З важким хрестом Христос-людина.

Кругом розгнівані, здичілі,
Жадні тортур продажні яничари:
— Він світ хотів новим створити,
Тож кари Богу правди! Кари!

Вінець терновий. Каплі крові.
Тягар болючий мулить, ранить спину.
— Я донесу тягар любові,
Хрест воскресіння не покину.

Де друзі ті, що відцурались?
А мати не діждеться свого сина.
Він впав. Та знов з хрестом піднявся:
Іде на смерть Христос-людина.

ДЖЕЗКАЗГАН

Голодний степ.
Похилі люди.
І дикий сміх.
Кругом. Усюди
Сліди тиранства і злоби.

Нас голод сушить.
Гонить крик.
Разючим блиском
Чорний штик
Розправою грозить страшною.

Понура шахта —
Сирість, тьма...
О вже скількох
Із нас нема —
Невинних, красних, молодих...

Із поту, крові,
Рабських ран
Росте, грохкоче
Джезказган,
Повитий в куряву й страждання.

* * *

Терном вкрита довжезна дорога,
Заростають стежки до мети.
Хто пристане хоч раз від знемоги, —
Той не зможе до неї дійти.

Він загине, хоч міг би ще жити —
Міг нести бойове знамено,—
Та схитнувся у чорній зневірі,
Обірвався у прірву, на дно...

* * *

Ту пісню співав я у мурах в'язниці,
Під дзенькіт ключів із-за ґрат,
Віконець маленьких, забитих дошками, —
Бо сонця шкодує нам кат.

— Прощайте, всі рідні, всі друзі незламні,
Не киньте байдужий докір.
Прощай же, дівчино моя чорноброва,
Я їду в далекий Сибір.

Не плачте за мною, довіртеся долі,
Бо скоро настане той час —
Воскресне з неволі краса-Україна,
І я повернуся до вас!

1949

Я ВЕРНУСЬ, МАМО!

Моя пісне, прорвися крізь грати
І лети у далеку тайгу.
Там, в чужині, зажурена мати, —
Ти розвій її горе й нудьгу.

Поклонися у ноги від сина,
Не кажи, як горюю тут я.
Не кажи, як страждає людина,
Як марніє тут юність моя.

А потіш тихим словом розради —
Хай повірить веселій весні:
Коли сніг на дорозі розтане,
Я, матусе, до тебе вернусь!
Вернуся у рідні краї.

* * *

Не питайся, дівчино кохана,
Як живеться в чужій стороні,
Чом душа — як скривавлена рана,
Чом сльоза застить очі мені?

Я не хочу, щоб відали люди,
Про печаль, що в душі не зборов.
Чорна п'явка впинається в груди
І висмоктує збурену кров.

Хай від серця лиш вістка долине,
Що змагання катівські — дарма, —
Бо знущання не зломить людини,
І вже більш не впряжуть до ярма.

* * *

О, що то? То промінь в щілини дощок
Тихенько заглянув смужками красок
І радість з собою приніс із полів,
Квіток аромати, чарівний шум-спів.

Прийшов так тихенько та став лоскотати.
Легенько голубить, мов хлопчика мати.
Дівочим серденьком нудьгу веселить.
І пісня, здається, степами дзвенить,
І гомін вільного народу шумить,
І рідна країна свободу святить,
А дух всеживучий світами летить...

Та раптом погас він...
І знову пітьма —
Хтось п'яно ричить, хтось ридає ридма,
А голос дівочий шепоче слова,
Що ними й незламні серця пробива.

ТАРАСОВА ВЕРБА

Земля в піщаних струпах-ранах.
Ніде ні травки, ні билини.
Усе, щоправда, — у кайданах,
Усе, що хоче жити, — гине.

Але Тарас не вмів скорятись,
Любив життя і в цій пустині:
Вербовий прут, що й смерть зневажить,
Він тут посадить при долині.

Поети творять диво завжди:
Вербичка стала зеленіти,
До неї, мов до сонця-правди,
Ішли діди, жінки і діти.

Ще люто завива вітрище,
Але верба росте, та й годі,
І вже акини слово віще
При ній співають в прохолоді.

І пісня шириться, міцніє,
Летить голодними степами, —
Де символ волі зеленіє
І буде процвітать віками!

* * *

Над степами буря виє,
Над степами замітає,
Стогне-плаче скавулінням,
Б'є, скрегоче, вириває.

Мов шалені, снігохвилі
Все летять, летять без впину,
Лютим поштовхом вдаряють —
Б'ють у "стройки" Джезказгану.

У лихую ту негоду
За колонами — колони,
Змерзлі, скулені, обдерті.
Цар Москви штиками гонить.

Обліпились снігом дроти,
Протягнулися "забори"...
А хто в'язня пожаліє,
А хто знає чорне горе?!

Може, тихо десь матуся
Сльози гірко проливає,
Може, дівчина незрадна
В тихім смутку дожидає.

А степами буря люта
Б'є, скрегоче, замітає,
Скавулить скаженим воєм,
Мов вовків голодна зграя.

ОСТРІВЕЦЬ У ПУСТИНІ

Кам'яна пустиня — велетенська брила,
Ніде ні билини — немов хата смерти.
Глухо стогне, плаче в обняттях бурана,
Шукає життя, щоб убити, роздерти.

І в тім-то камінню невідомо звідки,
Ким закинений, в порошняній млі —
Мов острівець серед хвиль океану —
Видніється клаптик землі.

Його розривають вітри бурезлісні.
Пече на попіл пекельна жара.
Здушити завзялась несита пустиня, —
Та він непохитно стоїть, не вмира.

І часом здається, що сили ворожі
Розбили, спалили, струїли до рани, —
Та тільки ж весною на цій ось оазі
Вогнем цвісти будуть знов ніжні тюльпани.

СХОДЖЕННЯ

Окутана в хмари небесна гора,
Біліє снігами далека вершина,
А хто то досягне скалистого шпиля?
Хіба тільки воля смілива орлина.

Угору прямує крихітна людина.
Упертість, відвага не сходить з лиця.
О, як би хотілось мети досягнути!
О, як би хотілось дійти до кінця!

І він не зважає, що втома підкосить,
Що ранить каміння німіюче тіло,
Що, може, зненацька зірветься в безодню —
Угору крокує невтомно і сміло.

Спинивсь на вершині, і очі заграли.
Глядить у підніжжя на хмари,
Глузує, кепкує з безсилих тих страхів,
Що шлях до мети закривали.

БРИГАДИР

Лукавий усміх, хитрий зір,
Підлесна злобна мова, —
Чого шукає він мене
У тій пустині знову?

Його я бачу – ось він тут,
Покірно служить кату.
То він продав народу кров
За юдину заплату!

То він, сп'янілий, реготав,
Палав пекельним жаром
Тоді, як сивий дід ридав,
В розпуці над пожаром.

То він гонив жінок в Сибір
На холод, горе, муки.
То він в сльозах дітей-сиріт
Вмивав від крові руки.

ВІН МЕНІ НЕ БРАТ

Я ненавиджу рід його!
А він ще сміє звать мене молодшим братом,
Він 300 літ мою п'є кров,
Він 300 літ для мене катом.

Приспати захотів братанням?
А пімсти жде Батурин, Київ, Крути.
Руїни Запоріжжя стогнуть.
Ні, братства в нас не може бути!

Він пустошив поля родючі,
Щоб я хлібів не жала,
Він крав із надр моє добро,
Щоб я убога стала.

Він шматував ножем кривавим
Із лютістю братів-татарів
І викрадав дітей моїх,
Щоб з них зростити яничарів.

Він вкрасти захотів ім'я моє —
Кричав, що я лиш "окраїна".
Він звав мене Малоросія,
Та я осталась Україна.

А нині в причутті останньої хвилини
Брататись став, мене зве братом, —
Та я ненавистю палаю:
Він 300 літ для мене катом.

РАБ

Мовчазний раб. Закуті руки.
В роботі згорблена спина.
Байдужість вкрила душу, мов іржа.
Не видно на обличчі дум розпуки
І помста вже не кличе до ножа.

Тупий байдужий зір втопивши,
На землю весняну глядить.
В очах, не звикнувших до сонця,
Темрява сіра мерехтить.

Кругом разючий стогін болю.
Та він не чує лихо-плач друзів.
Він раб. Забув святу, священну волю,
Забув свободи вільний спів.

І що йому і радість, й горе,
Що смілий поклик до життя. Дарма.
Як і ти, мовчазний, невільну ниву оре,
Привикши до волячого ярма.

І що йому, що десь там плачуть діти,
Що рідний край палає у вогні.
Він не в силі клич волі зрозуміти.
Вогнем не спалахне в борні.

Не містить в черепі пустому
Нових, вільних, людини гідних дум.
Присох в байдужінні глухонімому
Іржавий затупілий ум.

І лиш одна у нього думка лине:
Коли за службу із братерських ран
Ввірве кусок гнилого м'яса й кине,
Йому, немов собаці, лютий пан.

І все... Гірку розкути долю
Невже ж піднятися б він смів?
Він раб. Забув святу, священну волю,
Забув свободи вільний спів.

* * *

Не у давню давнину —
А сьогодні цілину
Патріоти піднімали,
Піднімаючи, втікали,
Де лиш ноги несли їх.

І осталися на полі
Тракторні скелети голі,
Та й заросли бур'янами,
Казахстанськими степами —
Бабаям старим на сміх.

В ЧУЖІМ КРАЮ

В чужім краю — чуже сонце
Теплом не огріє,
Не розкує закованих,
Хмари не розвіє.

Не спитають чужі люди:
— За що вас карають?
За що літа молодії
В неволі минають?

О, літа, літа юначі.
Скільки вас пропало!
Скільки костей молодечих
Лихо розметало.

Не кургани — цілі гори
Високі до неба....
А що з того — сміх ворожий:
Так, мовляв, і треба!

Так вам треба, бо не вміли
Волі шанувати,
Не хотіли одностайно
Проти лиха стати.

Ви самі собі стелили
Шлях в Сибір кістками,
Для вас тюрми будувались
Вашими руками.

В чужім краю — чуже сонце
Теплом не огріє.
Не розказуй долі-горя,
Враг не зрозуміє.

Не заплаче із тобою
Криваво до болю,
Не знесе прапор пошани
Для борців за волю.

Не горюй — твоя посвята
Для рідного краю,
Хай не в'яне, а полум'ям
Палахтить в відчаю.

Стане правда, рідний народ
Скине вражі пута,
І всміхнеться Україна
З кайданів розкута.

ДЕСЯТЬ ЛІТ
(5.VII 49 — 5.VII 59)

Так десять років промайнуло,
Неначе у примарнім сні.
А хто пізнає серцем чулим,
Який тягар вони мені
На юні плечі положили?..

О, хто провів життя в стражданнях,
В холодних злиднях, в чужині,
Хто раптом посивів зарання —
Той пам'ята жорстокі дні,
Що наші чола розорали...

І він згада "Долину Смерті",
Де трупом тішився тиран,
І поклик дужий: "Жить, не вмерти!"
Так звав на подвиг Джезказган,
Що нам буття порятував...

І, може, в пам'яті затятій
Згада невільника "СЮ",
І номер вісімсот десятий...
То я стояв у тім строю,
То я був вісімсот десятий
З клеймом невільника "СЮ"!

Степлаг

ТУГА

Серце з розпуки-одчаю
Мліє в безсилій борні,
Плаче по рідному краю.
Стогне, закуте у млі...

Сонце, здається, погасло:
Жодної ради нема,
Краплі кровавого поту
Смокче понура тюрма...

Хай запиває, п'яніє! —
Крові не шкода мені:
Не переможе Росія
Нас у священній борні!

Виросте воля з руїни,
Встануть відважні полки,
Встануть сини України —
Горді, палкі юнаки.

З чорних пожеж, з буревіїв
Юне зародить життя.
І невмируща надія
Тюрми попхне в забуття...

* * *

З України тихі вісті —
Серце радістю стукоче,
Знов душа любові прагне
І ненавистю клекоче...

* * *

Не погасла волі іскра —
Іскрою в пітьмі жевріє,
Сяйвом сонця веселиться,
Словом правди паленіє.

Треба лиш рвійного вітру,
Бурі з громовим ударом,
Щоби іскра спалахнула
Незгасаючим пожаром!

* * *

Струменить життя в незвісне,
Так байдуже проминає.
А людина, мов пилина, —
Появляється, зникає.

Появляється, щоб спити
Безліч горя, лиха, сліз:
Скільки злоби, бруду, гнилі
Наповняє життєвіз.

Світ свою міняє барву,
Світ ідеями гримить —
Та нові забувши думи,
Знов життям старим гнітить.

І нема такої сили,
Щоб сказала: стій, пора!
Щоб розгойдану махину
Повела на шлях добра.

* * *

Хто може збагнути, сказати,
Що серце у надрах ховає —
Коли безупинно стукоче,
А щиро признатись не знає.

Чи, може, кохання зрадливе
Лягло остролеззя ножами?
Чи, може, самітність нудлива
Свердлить клопітливо роками?

А, може, там камінь тягарний —
Давнє незабутеє горе,
Плач тихий по втраті великій
Словами зітхання говорить?

А може,таїться там дума
Про тиху весняную долю
І рветься в простори квітчасті,
Щоб цвітом зустрінути волю.

А може, там помста безмірна.
Розбурхує спутані крила,
А може, там сила повстання
Свій гарт боротьбі посвятила.

* * *

Чи дивніше є що в світі,
Як замріяним в неволі
Сподіватися і ждати —
Дожидать святої волі.

Веселіше не зустріти,
Як весняне сонце сяє,
І у лад пташиним співам
Голос дівчини лунає.

Сміх здоров'ям веселиться,
Юність в радощах гуляє —
Чи в байдужості дитячій
День за днем летить-минає...

Та гіркіше від полину
На чужому хлібі жити:
Хоч є сила і охота —
Та незмога щось робити.

Пазурами захватилась
Людська злоба, пиха злюча —
Де ще є страшніша доля,
Нещаслива і болюча.

* * *

Сторож світла, правди, волі —
Мов обірваний жебрак,
Гнаний виводком собачим, —
Не скоряється ніяк.

Ані ласка, ні тортури
Не могли його спинить,
Він тернової дороги
Не відрікся ні на мить.

Бо далеко в тій дорозі
Світить сонце золоте —
Ціль його, його стремління —
Він туди невтомно йде.

А йдучи, несе тягар він —
Не одні лише слова:
Бо родився в бурі-громах,
Він — людина вольова...

Ще чимало дум пропаде,
Ще чимало літ мине, —
Та борець — сторожник правди
До кінця шляху дійде.

НЕПОКІРНИЙ

По важкій життя дорозі,
Часом гублячи опору,
Йшов віками непокірний,
Йде тепер у нашу пору.

У стражданнях безконечних
Бунтувався проти сили,
А вона згинала плечі,
Скиби горя бороздила.

Йшов над прірвою безстрашно,
Все готовий вниз злетіти —
Хоч і знав, що в злиднях лютих
Сиротами лишить діти.

Та не падав у зневіру —
Мов верблюд серед пустині,
Йшов, нав'ючений, в надії,
Що зустріне хвилі сині.

Щоб знайти жадане щастя,
Щоб згасити спрагу люту, —
Що на щастя відмінити
Віковічну долі скруту.

* * *

Я жить буду життям любові,
Ненависть візьму за сестру
І прожену покусу смерти —
Я жити буду! Ні, не вмру!

І не зламати, вам, сатрапи,
Той дух могучий життєвий —
Убитий вами у знемозі,
Я мертвий був. Я знов живий!

Знов розгортаю буйні крила
Настрічу життєвій весні —
Настрічу волі і свободі:
О ні, не вмру тепер я, ні!

А ти не смійся, опергрупо, —
Союз сатрапів підігнив,
Ти вбив мене, пив кров несито —
Та я ожив! Я знов ожив!

* * *

Чую, чую, буде буря —
Буря ждана, громова!
Тож міцним визвольним ехом
В світ летіть, мої слова.

Рознесіть думки крилаті,
Кличте із неволі люд!
Вже хвилини волі близько —
Час звільнитися від пут.
Чую, чую — буде буря!..

ПОБАЖАННЯ БАТЬКА

Лети із чужини на нашу Вкраїну! —
Побажання батька маленькому сину:
— З Новим роком, щастям, долею новою —
Не вбраною в ланці, а справді вільною...
Як рік старий нишком від нас утікає,
Так горе і лихо тебе хай минає,
Хай вічно для тебе і щастя, і згода,
І вірність незламна для справи народа,
А коли прийдеться стати проти лиха,
Хай не спинить боязнь чи покірність тиха, —
А сміло, завзято, як личить герою,
З відкритим серцем станеш ти до бою...
В тюрмі хто родився, хто виріс в неволі —
Що тому дорожче від сонця, від волі?
Тож в день новорічний тобі я бажаю
Священної волі для тебе і краю!

1955

* * *

Пройдуть години лиха-горя,
Настануть сонячні роки,
І може, хтось вас запитає,
Де наші зложені кістки?

Де ми карались на чужині,
Чого шукали по снігах,
Про що співали в час вечірній,
Чого бажали в вільних снах?

Ось там — поглянь! Де шахти в небо
Гігантами віків стирчать,
Де навантажені рудою
Невтомно поїзди гурчать —
Там то нашими руками
Камінний рився котлован,
Вкладались рейки в ґрунт пустинний
В морозні дні, жару, буран.
То ми заводськими гудками
Будили нетрі піщані,
То ми ростили лан пшениці
На рудо-сірій цілині.
І хоч самі були закуті,
І хоч невільний був наш труд,
То не вони — а ми розкули
Глухий той край з пустинних пут.

Тут боротьби ми не лишали,
І тут пролита наша кров —
Ми несли славу України,
Ми зберегли палку любов.

* * *

Не всміхнеться нам доля дволико,
Серце й досі ще ниє від ран.
Але буде безглуздям великим,
У руках самовбивці наган.

Вже давно розійшлися дороги,
Чорна прірва прорита життям.
Так забудь же минулі тривоги,
Зануряйся в життєвий безтям.

Де мовчало б кохання минуле,
Де не пестила б руку рука:
Всі надії давно промайнули,
Серце більше грози не шука.

Тільки ж ні — не звільнитись від чару,
Що провадить кохання вперед, —
Вічно вірний незрадній примарі,
Не бажає коритись поет.

* * *

О ні, не так легко долать нездоланні
Оті перешкоди з дитячих казок, —
Ніхто не пошле нам небесної манни,
Хоч мертвим впади в цей безжальний пісок.

Напругою нервів, утомою тіла,
Жорстоким непевним тернистим шляхом
Ітимуть до бою завзятці пресміли —
Їх смерть увінчає кривавим вінком.

І лиш одиниці верхів'я долали,
Долали горбаті шляхи перешкод, —
Зате їх імення безсмертними стали,
І шаною святить їх подвиг народ.

ДАЛЕКЕ ВЕСІЛЛЯ

Там для вас музика грає,
Радість чаші налива,
По устах вино спливає,
Щось бережене змива.

А для мене простір білий,
Степовий буранний шум,
Скрижанілий, задубілий,
Повиває болем ум.

Крізь образи, крізь погрози
Милосердя зазива —
Мов замерзлі терносльози,
Шле до вас оці слова...

* * *

Хіба любов не трощить брили,
Не рве залізних ланцюгів?
Вона — кермо, надія, сила
Тюрмою змучених борців.

Вона, немов води краплина,
Що гасить спрагу в цих пісках, —
Хто піде з нею — не загине,
Той переборе біль і страх.

Вона покличе до повстання,
Підніме з мертвих знов і знов, —
Живуть у вічному братанні
Надія, віра і любов.

* * *

Ні, то неправда, що доля безсила —
Тільки глибоко бажання зарила,
Хто ж без бажань — той блукає в просторі,
Наче кораблик в розбурханім морі.

Плине кораблик — то вверх, то вдолину,
Море, мов цяцьку, жбурляє без упину —
Може, юначі палкі поривання
Змучились так без надій і бажання.

Ні, то неправда, що все заніміло,
Дух не скорився, ще пружиться тіло.
Ми ще воскреснем, до битви готові,
В царстві науки, братерства, любові!

ПРОЩАННЯ

День той був, як всі в неволі,
Непривітний і важкий —
Та докинув серцю болю
Розставання час сумний.

Стиск руки. І щире слово.
Тихий погляд. Блиск в очах —
На дві стежечки раптово
Роздвоївся спільний шлях.

Чорним маревом прощання
Розлучила доля нас.
Розійшлися — а єднання
Чи настане хвиля-час?

Чи зігріється привітом
Дружба, зроджена в тюрмі, —
В переливах барв і квітів
У коханій стороні?

* * *

Розвіялись друзі: невірні — то зрада,
А вірні також у тюрмі —
І може, хотіли б хоч словом порадить,
Так серцем безрадні самі.

Віддали в офіру найкращі пориви,
Віддали усе, що могли, —
Боролися гордо і мужньо, щасливі,
Що чесні у битві були.

За це в нагороду — страждання, неволя,
І віра, в якій живемо, —
Що скоро прокинеться приспана воля
І щезне прокляте ярмо.

* * *

Не питай, чом так важко сумую,
Чом самітно проводжу я дні?
Радість-юність пропала в неволі,
Лиш нудота лишилась мені.

Загубилась омріяна доля,
Розірвалось шматками життя.
Як самітний бурлака-скиталець
Йду, відходжу в тяжке забуття.

На руїні там ворон лиш кряче —
Мов ридання відмучених днів,
А душа моя стогне і плаче,
Виливає ненависть і гнів.

Так до кого ж промовити слово,
Розділити надії сумні.
З ким чекати ясної любові
У дні дзвінкі весняні.

І хоч, може, колись ще всміхнеться
Повносяйна розкішна земля —
Не для літ моїх юних вернеться,
Бо в неволі затратив їх я.

І за ними сумую і плачу,
Що так марно-безцінно пройшли
І не вміли надії юначі
Проводжати до сонця з імли.

Хоч була б загриміла грозою
Україна у зривах повстань,
Хоч би йшла помирать молодою,
Нам віддавши надію, як дань.

А то так юний вік обірвався
Без любові, кохання, надій —
Лиш холодним буттям лоскотався
Казахстанський буран-буревій.

Тож тому я ридаю і нині,
Проклинаю минувшії дні,
І минають розбиті хвилини,
Невеселі, байдужі, сумні.

* * *

Хотів би хоч частку збагнути
Одного з таємних питань,
Хотів би краплину улити
У море нескінчених знань.

Щоб даром життя не тягнути
В щоденнім буттю суєти, —
Відчути хоч подихом легким
Могутність ідеї-мети.

І хай не для слави-розваги, —
А для блага нових поколінь
Та крихта людського змагання
Влилася б до інших умінь.

І міцно зіплівшись в єдине,
Поплинула в далеч ясну,
До нових країн життєдайних
Стрічати безсмертну весну.

* * *

Ой лани мої розлогі —
України рідні ниви,
Золотистої пшениці
Іскроквіті шовкогриви.

Килим-поле виграває
Неосяжною красою,
Переплетений зірками —
Самоцвітами-росою.

Скільки лихо вас косило,
Та ви вічно розквітали.
Хто давав вам стільки змоги,
Де ви творчі сили брали?

Що чаруєте так душу,
Пестите, мов матір сина,
Усміхаєтесь коханням,
Наче серденьком дівчина.

Кров борців красу нам дала,
Кожну грудку орошала.
Із краплин святої крови —
Розквітає дар любови.

* * *

Я жду тебе, весно. Весно моя крилата,
Вбирайся скорше в пишні шати гаю.
Нехай щебетанням пташок зустріну свято.
Прийди, весно. Я жду тебе. Чекаю.

Важким ярмом завої снігові холодні,
Понурі дні гіркі, лихі, студені
Поля, ліси, ущелини, —
Мертвечі звуки линуть позаземні.

Прилинь, весно, живуча в тобі тліє сила —
Ти воскресиш усе таємними ділами,
І навіть та стара сумна могила
Вабливо розцвіте пахучими квітками.

Загоїш ти глибокі тлілі болю рани
І серце скуте смутку обручами —
Ти розкуєш. Немов раби важкі кайдани
Скидали в бою месними мечами.

Неси, весно, неси тепло-відлигу,
Замай побіду-щастя прапорами
І розтопи зими замерзлу кригу,
Бо ми родились не рабами!

* * *

Знов про поле заспіваю,
Знов полину, рідний краю,
У твою блакитну даль.
Там, блукаючи житами,
Я розкутими руками
Розмету свою печаль,
В'язку квітів назриваю,
Серце мрійно заквітчаю.
Буду тихо любуватись,
Рідним сонцем чаруватись,
Згадувать минулі дні.
І тобі складу я славу —
Щиру пісню величаву —
Рідній милій стороні.

* * *

Як хотілося б спочити
Серед піль — пахучих трав.
Як хотілося б обняти
Все, що так колись кохав.

Той куточок на Вкраїні,
Де безжурно я зростав.
Ті поля, так близькі серцю,
По яких колись блукав...

Там так гарно, так весело,
Так манить кудись у даль.
Так щасливо тепловієм
Розганяє радість жаль.

Тихо шепче хтось у вечір —
То царівна польова,
Заквітчавшися віночком,
Чарів пісеньку співа.

А та пісня про кохання
Краще звуків всіх звучить —
Вогнекрилим поцілунком
Так голубить, так пестить.

І здається, що закутий
У окови тих пісень,
Все життя віддав би мрії... —
Та вже будить інший день.

І зникає десь царівна,
Відпливають десь поля... —
За колючими дротами
Гине молодість моя.

* * *

Цвітіть, поля. Цвітіть весною.
Зимі надходить вже кінець.
Витай! — прощається з тюрмою
Весни чекаючий борець.

Засяють квітами прапори,
Зелене жито на полях, —
І забринять луги і гори
У вільних радісних піснях.

А жайворонко як затьохка! —
О, він чаруючий митець!
Витай, весно! Цвіти красою, —
Ледяній кризі йде кінець!

* * *

Гей, ставай, людино вбога!
Глянь, прилинула весна.
Поцілунками дівчини
Заманяє до вікна.

Приберися. Усміхнися —
Біди щезнуть ув імлі, —
Через грати озариться
Сяйвом рідної землі.

Ні, не час тепер на горе,
Бо побідниця-весна
В чужині, в лихій недолі
Нас із мрією єдна.

З нею спів, надія, воля,
З нею впевненість сама —
Про визволення народу
Із ворожого ярма.

Гей, ставай! Нам що недоля,
То нам ця тюрма тісна, —
Коли світ красками сяє,
Коли нам дзвенить весна!

* * *

Що за пісня лине в небо
Там — в просторі над полями?
Хто там кличе дзвінко-любо
Чарівливими словами?

О, та пісня жайворонка —
Серце милої дівчини,
То бандура голосиста,
Дума вільна України.

Тихий шепіт сріблокрилий
Ніжних пестощів любови.
Поцілунків незабутніх,
Таємничий шум діброви.

О, та пісня жайворонка! —
Не забуть її ніколи.
Пісні волі, що зродилась
На вкраїнськім рідним полі.

* * *

Гей, дзвіночки весняниї —
Думи, знахідки і мрії!
Не вгавайте, не змовкайте,
Все дзвеніте, все шукайте.

Може, знайдете перлину
Для знедоленого люду, —
Хай я, зморений, не кину
Впівдорозі мого труду.

Загорілася надія,
Поплила в блакить піснями.
І літала б невмирущо
Всевесняними віками.

* * *

Знов летять думки крилаті
Через степ, Уральські гори —
В дорогі мої Карпати,
На зелені плаї, звори.

На Дністрові скелі-кручі,
На луги: блукаю в полі,
Рву весни квітки пахучі,
Щоб маїти рідну волю.

Посміхнеться доля тихо,
В'ються мрії березневі, —
Табірне забувши лихо,
Посміхнуся радо дневі.

Громовиця йде луною:
Гулом чистим і потужним, —
Нагадати вольну волю,
Нам, нескореним і мужнім.

ТОВАРИШІ

Давно розкотились по світі,
Шляхи життєвії знайшли,
І кожний нарізно мандрує —
З метою. Чи так, без мети.

І вже не зійтися всім разом,
Як сходились перше, колись —
Недармо в нас різнії долі,
Недаром шляхи розійшлись.

Одні, мов хмелина по тичці,
Спинаються вгору і вгору,
А інших життя каменюка
Зовсім вже зігнула додолу.

Здається, були ми однакі:
Веселі і юно щасливі —
А нині незримі кордони
В думках, у житті, у пориві.

Лиш друг одинокий зі мною
Невтомно іде в непокорі, —
У серці в нас воля розкута
І правда на нашім прапорі.

* * *

Не хочу я того щастя, що лаврами сяє,
А хотів би того серця, що палко кохає.
Розпустив би буйно крила, крилонька орлині,
Полетів би над Карпати — наші гори сині.
Заспівав би "Верховину" голосом трембіти,
О, де взяти тої сили, щоб творить, не мліти?
Чи то щастя — моє серце провалилось в гори?
О, не вмію я мовчати. Не хочу покори!
Озовися, моя доле-гаю, мій розмаю,
Моє серце, моє щастя, я тебе чекаю.

* * *

Кую меч сталевий,
Кую без упину,
Вкладаю цеглину
На свою хатину —
Нову Україну.

Шляхом Святослава,
Новими віками
Вквітчати простори
Рідними стягами —
Юними руками.

Кую меч сталевий,
Кую без упину:
На кістках імперій
Зрощу Україну —
Нову Україну!

1951

ЗУСТРІЧ

Батьки і матері мої в чужім Сибірськім краю,
Я син землі святої сьогодні вас вітаю.
Я бачу ті знущання криваві, п'яні, люті,
Я бачу ваші руки, мозолями закуті,
Сліди душевних болів пекучі, незабуті.

А ворог ненаситний так жадно п'є ваш піт,
Хробаччям точить сили з похилих ваших літ!
Так брудом, гниллю, смертю захмарився весь світ!

Витайте, добрі люди! — ділитиму те горе,
Що вас гнітить літами та невблаганно морить...
І буду вам співати про рідний край, про долю.
І може, хоч частинку відніму вас від болю,
І може, на хвилинку приближу ждану волю.

* * *

Шумить життям Шимановськ,
Пливе руслом своїм,
Буттям далекосхідним, —
Та я чужий у нім.

Не ті шовкові трави,
Не той вабливий ліс,
Нема тих піль пахучих,
В яких родився-зріс.

Хати не ті світляні,
Білесенькі в садках,
Дівчата щебетливі
В віночках і стрічках.

І пісні тут не чути —
Як вечір настає,
Та й місяць, мов закутий,
Не сяйво, сльози ллє.

Не виклика кохання
На мову чарівну,
І дід старий не скаже
Про давню давнину.

А й сонце, мов приблуда,
Так швидко утіка,
Немов тут і для нього
Чужинна сторона.

Шумить життям Шимановськ.
Та іншим — не моїм.
Блукаю та сумую,
Чужий бурлака в нім.

СИБІРСЬКИЙ РАНОК

Ранок в'ється у тумані,
Сонце скутане в пітьмі —
Вже Шимановськ розбудився,
Розбудив двори німі.

Закурився коминами
Людський клопіт по домах,
Ще пекучіш затужило
Горе у моїх думках.

Пригадалась Україна —
Ранок тихий весняний,
Широкрилий лан пшениці,
Гай зелений чарівний.

Хлібороб спішить у поле,
Сонце хмарки рожевить,
Блідне зірка світанкова,
Тихим усміхом мигтить.

Пурхнув жайворон у небо,
Пісня-радість дзенькотить,
Наче відгомін бандури —
Розливається, летить.

І манить так, і сміється
Рідна земленька моя,
І до неї кожний ранок
Із чужини лину я.

* * *

Волоцюгою гнаним блукаю щоднини.
Та невже ж нема долі мені?!
Та невже ж не знайду ніде супокою
У далекій чужій стороні?

Серцем люблю простори родинні —
Весняні зеленморі поля,
Сині гори в далекім обрію,
Білохмарі чудні небеса.

Я блукаю, а слідом жорстока недоля:
Мов за звіром, ідуть вороги,
Тісним колом — де ж та воля! —
Обступають мене навкруги.

А так хочеться жити-любити
І всі сили віддати її —
Тій чудовій заквітчаній волі,
Тій співучій родинній землі.

Але серце, однак, не жада супокою,
Серце знає, що прийде пора, —
Я вернуся туди, де душа заспіває
На заквітчанім прузі Дніпра.

БЕРІЗКА

Полярна ніч. Сяйво мелькоче,
Вітер їдкий безкарно гуляє,
Закутана в кригу убога земля
Не стогне, не плаче — зітхає.

Видніє далеко берізка мала —
Стоїть одинока у чистому полі.
Захотілось вітру зламати її —
Украсти, знеславить в мерзенній сваволі.

Берізка ж стоїть. Сиротина, красуня.
Одна-одинока в пустинному краю.
Ти силу взяла у героя-титана.
Ту, що вічно плекає земля,
Земля всеплодюча, кохана.

* * *

Згинь, примаро — чорна хмаро,
Геть, лиха чужино!
Знов красками сонця сяєш
Ти мені, Вкраїно.

Тож радій, розкута доле,
Тож дзвеніть, нові пісні,
Бо повернення вже близько,
Бо нові настануть дні.

І хоч знаю — глум колоній
Ще над краєм тяготить.
Тим скоріше, тим жвавіше
Хай душа вільна летить.

І робітником там стане
Біля першої цеглини.
— Хай зростає дім наш новий!
А старий нехай загине.

Хай загинуть люті чвари
У лиху страшну годину
І освітять сяйви-думи
Нашу Україну.

Хай розвіється неправда,
А все горе гине.
І на шлях науки, праці
Все живе полине.

Згинь, примаро — чорна хмаро,
Геть, лиха чужино.
Визволяйся із кайданів,
Витай, Україно!

* * *

Відшумить моїх бід океан,
Я вернуся до тебе, мій краю.
І піснями любові — не брязком кайдан —
Щирим серцем тебе привітаю.

Там зійду на кручу стрімку,
Над шумною Славути водою,
І згадаю про славу палку,
Давню славу, политу сльозою.

Думка вільно полине туди,
Де козацтво гучними шляхами
Виступало супроти орди, —
Вирушало у море чайками.

Проберусь на галеру чужу
Розривати невільні кайдани.
На руках вузли тугі розв'яжу,
Що зав'язали поганці-тирани.

І вернусь за пороги степні,
Повний подиву, вільности, слави, —
Щоб співать про безсмертя пісні
України — моєї держави...

Полечу крізь розкрилля степів,
Щоб потішити гарячу вдачу,
І десь там мій закоханий спів
Стріне дівчину — долю козачу.

Буде напувати коня чорнобрива,
Нищечком чарівно всміхнесь козакові.
А зорі вечірні будуть мерехтіти.
Тьохкать соловейко піснями любові...

Щовечір в садочку буду виглядати,
Коли вийде любка з заснулої хати,
І, ждучи, для неї, осіяні щастям,
Пісні музокрилі буду я співати.

Дніпро тихим плесом, а то бурноводою
Буде говорити — любити зі мною.
І, може, забуду нещастя хвилину,
І, може, понурі пісні я покину.

ЗМІСТ